

Tiedotustutkimuksen päivien satoa

II Tiedotustutkimuksen päivät järjestettiin 10.-11.1. 1986 Espoon Hanasaaressa. Pääalustajana oli Anthony Smith, jonka esitelmä "The information society and its illusions" julkaistaan käännöksenä Tiedotustutkimus-lehden seuraavassa numerossa.

Päivien järjestäjinä olivat seuraavat seurat: Suomen lehdistöhistoriallinen yhdistys, Suomen Semiotiikan Seura, Tiedotusopillinen yhdistys sekä Viestintätutkimuksen Seura. Päiville osallistui kaikkiaan noin 170 tiedotustutkimuksesta kiinnostunutta.

Toimitus pyysi työryhmien vetäjiltä raportit pidetyistä alustuksista ja käydystä keskustelusta. Tilanpuutteen vuoksi selostukset ovat suppeita, mutta niistä hahmottunee tärkein: suomalaisen tiedotustutkimuksen moninaisuus ja Tiedotustutkimuksen päivien vakiintuva rooli asianharrastajien kokoontumispaikkana.

Toimitus

Paikallisyhteisö ja vaihtoehtoinen viestintä

Työryhmän keskustelut ankkuroituvat (sähköisen) viestinnän kentän ajankohtaiseen myllerrykseen. Perinteisesti tiedotusvälineiden taustavoimina ovat joko valtio, markkina-voimat tai ei-kaupallinen yksityinen kolmas sektori. Kolmannesta sektorista on Suomessa lehdistöön versonut paljon pienlehtiä. Työryhmä näki ongelmaksi, että sähköisessä (paikallis)viestinnässä kolmas sektori uhkaa jäädä kokonaan muodostumatta. Tai jos sitä olisikin, sen painoarvo "suuren yhteiskunnan" kannalta olisi marginaalinen.

Leena Paldán kiteytti, että Suomen viestintäpolitiikka on amerikkalaisesta amerikkalaisempaa, mikä näkyy selvästi paikallisradio-kokeilussa. Kolmannen sektorin luomiseen ei ole lainkaan kiinnitetty huomiota. Valtioneuvosto myönsi paikallisradiokokeilun toimiluvat. Niistä suurin osa meni lehdille, mikä vahvistaa kaupallista julkisuu-

den osaa. Kiintoisaa, jopa historiallista oli, että luvan saivat myös Elävän Musiikin Yhdistys ja Tampereen yliopiston ylioppilaskunta. Sen sijaan on ihmeteltävää, että ne on asetettu samalle lähtöviivalle esimerkiksi Sanoma Osakeyhtiön kanssa. Luvan myöntäjä on siis kiinnostunut siitä, mitkä luvanhaltijat pystyvät taloudellisesti suoriutumaan toiminnastaan. Näistä lähtökohdista ei aitoa ja merkittävää, marginaalisuuden yli kohoavaa kolmatta sektoria kyetä luomaan. Paikallisradiokokeilu päättyi 1987. Paldánin mukaan tällöin on mahdollista, että radioaallot julistetaan vapaiksi: lupia myönnetään niille, joilla on taloudellisia resursseja. Ehkä joukkoon sopisi myös kolmannen sektorin edustajia, mutta mil-laista julkisuutta nämä pystyisivät kaupalliselta pohjalta luomaan?

Myös Pekka Gronowin puheenvuoron perusvireenä oli pettymys paikallisradiokokeilun lähtökohtiin. Ensiksikin luvan saaneita on vain kourallinen (33) verrattuna siihen, että kaikissa Suomen kunnissa olisi käytettävissä vähintään kaksi paikallisradiotaajuutta, kaupungeissa neljästä kahdeksaan taajuutta. Toiseksi lähtökohdat ovat kaupalliset. Gronow kehottaa ottamaan oppia Ruotsista. Siellä on jo useamman vuoden toiminut lähiradiojärjestelmä (närradio), jonka kokemuksista Juhani Perttusen johtama radio- ja tv-komitea tuntuu olleen tietämätön. Toisin kuin meillä, valtion telelaitos on Ruotsissa vastannut koko maan kattavan pikkulähetinverkon rakentamisesta. Ohjelmia työstävät kansalaisjärjestöt, jotka voivat vuokrata lähetysaikaa omakustannushintaan. Tunti radio-ohjelmaa maksaa Ruotsissa vain pari sataa markkaa. Vastavaanlaista paikallisradiotoimintaa on myös Tanskassa ja Norjassa.

Gronow soimasi myös kaapelitelevisiotoiminnan toteuttamisen tapaa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa kaapeliverkon ylläpitäjä on velvollinen luovuttamaan lähetysaikaa halukkaille kuntalaisille. Periaatteessa siis kuka tahansa, joka haluaa, saa lähettää ohjelmaa. Tätä periaatetta voitaisiin edes jotenkin yrittää soveltaa Suomessa. Ken on kiinnostunut lukemaan enemmän näistä pohdinnoista, tutustukoon Gronowin kirjaseen Viestinnän tulevaisuus (Työväen Sivistysliitto 1985).

Kauko Pietilä esitti, että kansalaisyhteiskunnan olemassaolo valtion ja talouden välissä on olennaisen tärkeää. Pienten ryhmien, "alata-son", hallussa olevan kolmanteen sektoriin kuuluvan journalismin vaikutus kansalaisyhteiskunnan muotoutumiseen on kuitenkin mitä marginaalisin: sillä ei päästä käsiksi "suureen yhteiskuntaan". Kolmatta sektoria tulisikin ajatella valtiol-lisen Yleisradion tai kaupallisen Helsingin Sanomain journalismin sisällä. Pitäisi löytää kansalaisyhteiskunnallinen journalistinen orientaatio. Se merkitsee mm. puheikäntöjen rituaalien särkemistä. Kun pääministeri Sorsa ilmoittaa, että "me" olemme "kansakunta", kansalaisyhteiskunnallisen journalistisen käytännön tulisi lyödä tästä läpi: olemmeko "me" yksi, yhteinen, jakamaton "kansakunta".

Perttu Rastas valoi uskoa kolmannen sektorin marginaalisuudesta masentuneisiin. Hän väitti, että pieni on merkityksellistä, vaikkei sillä suuria järisytettäisikään. Perttu Rastaa edustamassa järjestössä, Kansan Sivistystyön Liitossa, on virinnyt hanke kouluttaa työpaikoille "kirjeenvaihtajia", jotka saisivat sanottavansa julki Radio Cityssä. Rastas todisti myös vidiotiaa kauhisteleville, että mikään ei estä

käyttämästä videojärjestelmää järkevasti. KSL on käynnistänyt toiminnan, jossa työntekijät tekevät videoita väistyivistä ammasteista. Ihmiset ovat itse huoltajia, kuvajia, ohjaajia, levittäjiä. Täten voidaan rikkoa television illuusioita, luoda omaa identiteettiä ja yhteisöllisyyttä. Jotta moinen toiminta voisi laajeta, maahan tulisi mitä pikimmin saada tuotantopajaverkosto. Mallia voisi hakea Kuopiosta: siellä on maan ensimmäinen kunnallinen videotyöpaja.

Työryhmässä oli osanottajia n. 15. Puhetta johti Leena Paldán.

Leena Huovila

Joukkotiedotuksen ja viestinnän naistutkimus

Tiedotustutkimuksen päivillä koontui jo toisen kerran tiedotusopin naistutkimusryhmä. Ryhmän vetäjinä olivat Irma Kaarina Halonen Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta ja Marina Österlund-Karinkanta Yleisradion suunnittelupuolelta. Osanottajia oli kymmenen. Päivien ajaksi ei harkittu mitään teemaa, vaan keskustelu tiedotusopin naistutkimuksen tilasta tuntuu edelleen ajankohtaiselta.

Irma Kaarina Halonen kertoi, millaisia tutkimuksia tiedotusopissa on tehty. Selvästi on nähtävissä kaksi tutkimusvaihetta: 1960-luvun lopun rooli- ja tasa-arvotutkimukset, jotka selvittelivät lähinnä naisten kuvaa ns. naisten lehdissä ja toinen vaihe, joka perustuu brittiläisten ja ranskalaisten kulttuuri- ja kielitutkijoiden teorioihin sekä psykoanalyysiin. Brittiläisen kulttuuritutkimuksen keskustelut ns. sisään- ja uloskoodaustutkimuksesta tekstien sisällön erittelyissä

ovat vaikuttaneet myös opinnäytteiden tekijöiden pyrkimykseen selvittää journalismin mahdollisuuksia naisten vapautumisen edistäjänä.

Marina Österlund-Karinkanta esitti katsauksen Ruotsin radion tasa-arvotutkimukseen ja käytännön ohjelmakokeiluihin. Någonting här hänt -niminen raportti arvioi erilaisten tasa-arvoponnistusten toteutumista ja tuloksia. Koulutus- ja seminaaritoiminta on ollut laajaa, ja jokainen Ruotsin radion työntekijä on saanut ainakin yhden päivän "kurssituksen" tasa-arvotietoudessa. Toimintaan myönnettyjen rahojen määrä liikkuu puolen miljoonan Suomen markan tuntumissa.

Ruotsalaiset seuraavat aktiivisesti myös tasa-arvon toteutumista eri ohjelmissa. Publik- och programforskning (PUB) on tuottanut viime vuosien aikana lukuisia raportteja eri ohjelmien sukupuolirooleista ja ihmiskuvasta. Tasa-arvotyössä on pyritty vaikuttamaan ohjelmien tekemiseen ja sisältöihin. Kiinnostava oli mm. kokeilu, jossa kourallinen 16-65 -vuotiaita "tavallisia" naisia sai itse tuottaa ohjelmia yhden ammattijournalistin ja teknisen asiantuntijan kanssa. Tuloksena oli, että naiset käsittelivät ohjelmissaan traditionaalisia uutisaiheita, mutta käsittelytapa oli toisenlainen (konkreettisempi, "naisisempi"?). Kokeilun antina pidettiin sitä, että ohjelmien tekijöiden kesken ei esiintynyt tuiki tavallista ammatillista kilpailua tai fakkiutumisielmiötä.

Toimittaja Seija Nummijoki toi ryhmälle terveisiä journalistinaisten networkista, joka perustettiin Suomeen viime syksynä. Sen tarkoituksena on olla mahdollisimman vapaa ja epävirallinen keskustelufoorumi, jossa toimittajanaiset ja alasta kiinnostuneet voivat poh-

tia yhteisiä kysymyksiä ja pyrkiä vaikuttamaan tapaan, jolla naisista kerrotaan tiedotusvälineissä. Yhtenä tärkeänä tavoitteena on oman tiedostuksen tason kohottaminen. Toimittajathan ajattelevat varsin yleisesti olevansa jo tasa-arvoisia ("myytti tasa-arvosta"), vaikka selviä taka-askeleita on havaittavissa (mm. rekrytoinnissa).

Tutkielman tekijöistä esittelivät lähemmin suunnitelmiaan Anu Karttunen ja Pirjo Pajunen. Anu Karttusen lähtökohtana on Frigga Haugin ajatus siitä, että naisilla on erityinen "kyky kehittää toimintakyvyttömyyttä", eräänlainen alistetun persoonallisuusrakenne. Tarkoitus on selvittää, miten naistoimittajien journalistiset tekstit ilmentävät tätä ja voidaanko heidän teksteistään löytää naisille määriteltyä "mykkyyttä", aukkoja, poissaoloja. Tavoitteena on kehittää journalistisia, joka voisi lisätä naisen toimintakykyä.

Pirjo Pajusen tutkielma kiertyy lacanilaiseen ajatukseen siitä, että "kieli, jota puhumme, ei ole omaa kieltämme". Naisten ja miesten kielen käytössä on havaittu selviä eroja - tätä pohtivat mm. ranskalaiset strukturalistit ja psykoanalytikit kuten Kristeva, Irigaray ja Kofman. Mikä tekee journalistisesta käytännöstä miehistä? Liittyykö se esim. uutisten objektiivisuuden vaatimukseen?

Ryhmässä keskusteltiin journalististen tekstien tutkimisen ja tulkitsemisen vaikeuksista. Uutena ajatuksena esitettiin, että tekstien tulkintaan voisi ottaa mukaan itse tekstien tuottajat.

Tiedotustutkimuksen päivillä esiteltyjen töiden lisäksi tekeillä on muitakin kiintoisia opinnäytteitä: äitimyytistä journalismissa, raiskaus uutisista, miehen kuvasta

naisten lehdessä jne. Suurin ongelma on kuitenkin yhtenäisen teoreettisen analyysin saaminen tiedotusopin naisnäkökulmasta: mitä se voisi olla, miten sitä voitaisiin kehittää edelleen?

Irma Kaarina Halonen

Keskinäisviestintä

Keskinäisviestinnän työryhmän ennalta asetettuina tavoitteina oli keskinäisviestintä-käsitteen tarkastelu eri tieteenalojen näkökulmasta ja tiedotusopin piirissä harjoitettavan keskinäisviestinnän tutkimuksen omimpien piirteiden poimiminen.

Tieteellinen keskustelu, jota työryhmässä käytiin alustusten pohjalta, rajoittui lähinnä keskinäisviestintä-käsitteen valottamiseen eri tieteenalojen näkökulmista. Keskustelu selkiytti ja avasi tietämystä alalla tehtävästä tutkimuksesta.

Keskustelijoina oli puheviestinnän, tiedotusopin sekä sosiaalipsykologian tutkijoita ja muuten näistä alueista kiinnostuneita. Vt. ap.prof. Aino Sallinen-Kuparinen Jyväskylän yliopiston puheviestinnän laitokselta kartoitti alustuksessaan Suomessa v. 1978 aloitettua laudatur-tasoista puheviestinnän opetusta ja tutkimusta. Hän esitteli myös laitoksensa COMLAB:in (Computer based communication laboratory), jolla on keskitytty tutkimaan puheviestintää ja yleisöreaktioita. Jyväskylän puheviestinnän laitos tutkii nimenomaan puhekommunikaation jaan kuuluvia ilmiöitä, esimerkiksi viestintäarkkuutta. Puhekommunikaatio taas todettiin keskinäisviestinnäksi.

Keskusteluissa todettiin, ettei tutkimusalueiden keskinäinen tehtäväjoukko ole selkeä. Sekä puheviestintä, keskinäisviestintä että sosiaalipsykologia tutkivat ilmiöitä, joita muualla maailmassa tutkitaan nimikkeen 'interpersonal communication' alla. Puheviestintä ja keskinäisviestintä tutkivat samoja ilmiöitä siinä määrin, että voidaan puhua saman tutkimuksen harjoittamisesta kahdennimisestä. Samassa yhteydessä viitattiin myös 1970-luvulla käytyyn termistökeskusteluun tiedotusopin ja puheopin, puheviestintä-termin syntyvaiheisiin ja tiedotusopin ja puheopin keskinäiseen tutkimusaluejakoon, jossa välittömän vuorovaikutuksen tutkimus katsottiin puheopin alueeseen kuuluvaksi ja muun vuorovaikutuksen tutkimus tiedotusopin alueeseen kuuluvaksi.

Helsingin yliopiston tiedotusopin laitoksella harjoitettava keskinäisviestinnän tutkimus voidaan nähdä puheopin ja puheviestinnän alueeseen liityväksi tutkimukseksi. Todettiin, että vaikka tiedotusopin ja puheopin tutkimusalueilla on päällekkäisyyksiä, niin tutkimuskohdetta ei ole pyritty omimaan kumpaankaan, vaan samaa tutkimusta on kyetty sopuisasti harjoittamaan eri laitoksilla. Keskusteluissa pohdittiin yhteistyömahdollisuuksia eri laitoksilla toimivien tutkijoiden välillä.

Toinen työryhmäkokoontuminen käytettiin sen pohtimiseen, voidaanko robottien viestintä käsittää keskinäisviestinnäksi. Dos. Kari T. Eloranta alusti aiheesta. Hän esitti, että jos yksilö nähdään generisena käsitteenä, niin silloin yksilön ei tarvitse olla inhimillinen olento ja silloin robottien viestinnän tutkiminen yksilöiden välisenä suorana viestintänä eli keskinäisviestintänä olisi mahdollista. Eloranta

oli sitä mieltä, että tällainen tekoälyjen toiminnoista lähtevä tutkimus voisi avata uusia ajattelumalleja ja tuoda tuoreutta inhimillisen keskinäisviestinnän tutkimukseen.

Hannele Porkka

Kansainvälinen viestintä - tietokanavat ja tutkimusperinne

Työryhmän ensimmäisen päivän ohjelma oli rakennettu tarkastelemaan kansainvälisen viestinnän tietokanavia kahdesta näkökulmasta: toimittajien ja historian. Käytännössä sekä alustukset että keskustelu rajautuivat lehdistön ulkomaisten tietokanavien tarkasteluun. Tähän oli kaksi syytä. Toisaalta juuri lehdistön historia on Tiedotus-tutkimuksen päivien yhden järjestävän seuran Suomen lehdistöhistoriallisen yhdistyksen kiinnostuksen kohteena. Toinen syy on historian-tutkimuksen sisäinen: kansainvälisiä tietokanavia on tutkittu lähinnä vain sanomalehtien näkökulmasta.

Paikalle oli pyydetty muutamia ammattitoimittajia kertomaan työstään. Poleemisessa avauspuheenvuorossa toimittaja Knud Möller toteasi, ettei hän tuntenut työtään toimittajan työstä tehdyistä tutkimuksista. Toimittajat Pentti Sadeniemi ja Tapani Ruokanen puolestaan puhuivat siitä myytistä, joka ulkomaantoimittajan ja kirjeenvaihtajan työstä elää. Myytin kuvan voi sanoa olevan lähempänä toimittajan työn ihanteita kuin arkea ja päivittäistä deadlinen määräämää juttutahtia. Päätoimittaja Jyrki Vesikansa puolestaan kertoi sanomalehtien näkökulmasta tietokanavien valintaan vaikuttavista tekijöistä, tietokanavien laadun ja lehden talouden valinkauhasta.

Käyty keskustelu rajautui paljolti journalismin arjen erittelyyn, toimittajien vaikutusmahdollisuuksiin, uutisvälityksen ehtoihin jne.

Historian näkökulmasta kehitystä tarkastelivat historioitsijat Henrik Knif, Hanne Koivisto, Eero Kuparinen ja Raimo Salokangas sekä tiedotustutkija Terhi Rantanen. Ajallisesti tarkastelu ulottui 1860-luvulta toiseen maailmansotaan. Lehtien ulkomaanosastojen ja kirjeenvaihtajaverkostojen vakinaistuminen ja ammattilaistuminen, joka voidaan ajoittaa maailmansotien väliseen aikaan ja etenkin 1930-luvulle, tuli alustuksissa selvästi esiin.

Sekä alustukset että puheenvuorot osoittivat, että toimittajien ja tutkijoiden vuoropuhelua sekä journalismista että sen tutkimisesta on syytä jatkaa. Konsensuksen henkeä rakensi työryhmässä Raimo Salokangas osuvasti todetessaan, kuinka paljon itse asiassa on yhteisiä piirteitä hyvän ulkomaantoimittajan ja hyvän (historian)tutkijan työssä.

Työryhmän toisessa istunnossa näkökulma siirrettiin takaisin nykyaikaan ja esille otettiin nimenomaan tiedotustutkimuksen piirissä tehty työ.

"Graduraportteja" työryhmälle esiteltiin kolme. Jaossa oli tiivistelmä Jarmo Lehdon Turun yliopiston yleisen historian laitoksella tekemästä tutkielmasta, joka käsittelee amerikkalaista televisio-ohjelmistoa Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun lopulle. Osmo Ojala esitteli Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella tekeillä olevaa sivulaudatututkielmaansa Manilassa pidetyn UNCTAD-konferenssin käsittelystä Suomen lehdistössä. Ilkka Timonen puolestaan oli tehnyt paperin Tampereen yliopiston tiedo-

tusopin laitoksella valmistuneen, varustelukulttuurista käsittelevän gradunsa pohjalta; tapaustutkimuksen aiheena olivat Helsingin Sanomien sotaharjoitusjutut ja metodina diskursssianalyysi.

Pääosa tästä istunnosta omistettiin kysymykselle ulkomaanuutisten uutisarvoon vaikuttavista tekijöistä. Alustuksen piti Juhani Koponen - entinen ulkomaantoimittaja ja nykyinen historiantutkija Helsingin yliopiston Kehitysmaainstituutista. Hän on paneutunut erityisesti kolmatta maailmaa koskevaan uutisvälitykseen ja aiheesta eri maissa tehtyihin tutkimuksiin, jotka todella osoittavat tiedonvälityksen olevan tunnetulla tavalla rakenteellisesti vääristynyttä (läntisten intressien mukaan määräytyneet kuumat alueet ja kriisit painottuvat, sosiaalinen elämä ja sen ehdot unohtuvat). Koponen on kirjoittanut tästä aiheesta erillisen artikkelin, joka julkaistaan **Rauhantutkimus**-lehdessä. Alustuksessaan Koponen keskittyi pohtimaan uutisarvon käsitettä, jota koskevaa teoreettista keskustelua hän halusi sysätä eteenpäin. Hänen lähtökohtanaan oli havainto, että huolimatta yhä useammista ulkomaanuutisiin kohdistuvista tutkimuksista ei käsillä vielä ole tyydyttävää teoriaa ulkomaanuutisista. Klassikkona tunnettu Johan Galtungin ja Mari Holmboe Rugen artikkeli vuodelta 1965 ei Koposen mielestä enää riitä; pikemminkin siihen on syytä suhtautua kriittisesti, mitä kuvastaa Koposen esitykselleen antama englanninkielinen otsikko "The structure of foreign news revisited".

Koponen muistutti, että Galtung & co edustaa vain yhtä lähestymistapaa monista - sitä joka määrittelee uutisarvon raportoinnin kohteena olevien tapahtumien ja niiden si-

säisten ominaisuuksien perusteella. Tämän "uutistekijälähestymistavan" lisäksi Koponen erotti kaksi muuta uutisarvon määrittämissä käytettävää lähestymistapaa: journalistisen valintaprosessin eli "portinvartijälähestymistavan" ja uutisten hankintaa ja tekemistä ohjaavan instituutiokehyksen eli "organisaatiolähestymistavan". Koponen itse suositteli uutisarvon määrittäystä joka kiinnittyisi erillisten tapausten sijasta prosesseihin - prosesseihin joiden elimellisiä osia tapahtumat ovat. Näin nähtynä uutinen ei koskaan ole poikkeuksellinen asia; uutistapahtumat ovat olemassaolevien prosessien osia, vaikka ne saattavatkin tulla esiin harvoin ja tavallaan yllättäen.

Samalla Koponen sanoutui irti tavoitteesta antaa ulkomaan uutisten välityksellä kaikenkattava ja vääristymätön kuva maailmasta tai jostain sen osasta. Hän kallistui Lippmanin kannalle, jonka mukaan uutiset pikemminkin "signaloivat" asioita kuin kertovat koko totuuden. Koponen jopa yhtyi Tuchmaniin ja muihin ns. fenomenologeihin joille uutiset eivät niinkään heijasta todellisuutta kuin luovat sitä. Tästä taas seuraa, että journalistin tehtävää ei juuri sovi rinnastaa tutkijan tehtävään eikä journalistista tietoa tieteelliseen tietoon.

Jukka-Pekka Pietiäinen
Kaarle Nordenstreng

Organisaatioviestintä

Ajankohtaiset organisaatiotutkimuksen aiheet, "totaaliviestintä" ja organisaatiokulttuuri olivat organisaatioviestinnän työryhmän hallitsevia teemoja.

Leif Åberg Helsingin yliopistosta analysoi kehittämäänsä tulosviestinnän

mallia, joka pyrkii kuvaamaan kattavasti koko organisaatioviestinnän kenttää. Mallissa organisaation viestintä lohkoutuu toisaalta viestinnän funktioiden perusteella toisaalta sen mukaan, onko viestinnän painopiste tehtävä- vai organisaatiolähtöinen. Näitä ulottuvuuksia käyttäen voidaan kartoittaa tulosviestinnän teoreettinen ala.

Turun kauppakorkeakoulun Pekka Tuomisella oli aiheena kehittämänsä malli yritysten informaatiokulttuurista ja sen determinanteista. Mallissa ärsykelohkona toimii yritysten yhteisöviestinnän valvontajärjestelmä ja siitä tulevat valvontaimpulsit. Mallin organismilohkoon kuuluvat yritysten informaatiokulttuurin determinantit, joita edustavat yritysten sivusuuntainen jäykkyys, yritysten rakenteellinen instituutiointuminen sekä yritysjohdon ammatillistuminen. Yritysten sivusuuntainen jäykkyys toimii mallissa suodattimena yritysten yhteisöviestinnän valvontaimpulsien ja yritysten informaatiokulttuurien välillä. Sitä vastoin yritysten rakenteellinen instituutiointuminen ja yritysjohdon ammatillistuminen liittyvät suoraan yritysten informaatiokulttuuriin, joka toimii mallin reaktiolohkona.

Mitä sanomalehtien toimituspoliittiset linjamäärittelyt kertovat toimitusorganisaation tavoitteista? Kysymystä selvittelevää pro gradu -työtään esitteli Aija Poursu Tampereen yliopistosta. Virallisten linjamäärittelyjen lisäksi työssä on aineistona päätoimittajien linjakysymyksiä koskevia kommentteja.

Työryhmässä esiteltiin myös kaksi Helsingin yliopiston pro gradu -työtä organisaatioilmastotutkimuksen alueelta. Outi Niemen tutkimuksen tarkoituksena on analysoida yrityksen henkilöstön tiedonkulkua, yritystä ja omaa työtä koskevia

asenteita ennen ja jälkeen sisäisen viestintäkampanjan. Heikki Laakso vertailee työssään organisaatioilmastotutkimuksissa käytettyjä menetelmiä.

Anna Joutsenniemi

Tiedottaminen tieteessä ja tieteestä - tieteellinen viestintä ja tieteen popularisointi

Työryhmä oli kerännyt mukaan kymmenkunta tieteen tiedotuksesta kiinnostunutta osallistujaa eri aloilta, mutta varsinaisia tiedotustutkijoita ei aihe ollut houkutellut. Työryhmässä toimivat asiantuntijoina tutkija Osmo Lampinen opetusministeriöstä, päätoimittaja Jali Ruuskanen Tiede 2000 -lehdestä ja projektisihteeri Annikki Väisänen Suomen akatemiasta.

Osmo Lampinen totesi alustuksessaan, että tutkimustietoa voidaan käyttää hyväksi hallinnossa ja päätöksenteon eri tasoilla. Tutkimus tuottaa päätöksentekijöille teorioita, dataa sekä teknisiä ratkaisuja ja sen hyväksikäyttö voi olla instrumentaalista, valistavaa tai poliittista. Kun tutkimustieto ei välity tutkijoilta päättäjille, voidaan syitä etsiä sekä tutkijoiden että päätöksenteon puolelta. Tutkimustiedon hyväksikäytön esteenä voi olla tutkimuksen liiallinen akateemisuus, yksilökorostuneisuus ja monitieteisen tutkimuksen puute. Lisäksi hyväksikäyttöä estävät epäselvät käsitteet, epärelevantit teoriat, ennusteiden heikkoudet, liiallinen eksaktisuus, arvoväritteisyys sekä myöskin esitystapaan liittyvät seikat.

Juristivaltaisessa hallinnossa itsessään on useita tekijöitä, jotka estävät tutkimustiedon käyttöön-

oton. Virkamiehillä ei ole riittävää koulutusta, he toimivat lyhyellä aikajänteellä ja hallinto-organisaatio on lokeroitunut. Tämän lisäksi tulevat vielä asenteellinen vastarinta ja ideologisten näkemysten paine. Lampinen totesi mielenkiintoisena seikkana sen, että päätöksentekijät näyttävät vetoavan tutkimuksiin useammin kuin käyttävät niitä todellisuudessa hyväkseen. Lisäksi päätöksenteossa on taipumus jättää ottamatta huomioon tutkimukset, jotka eivät sovi ideologiseen kehikkoon.

Jali Ruuskanen on toiminut Tiede 2000 -lehden päätoimittajana lehden perustamisesta lukien ja näinollen hänellä on ollut mahdollisuus seurata ns. suuren yleisön kiinnostusta tiedettä ja tutkimusta kohtaan. Hän totesi mm., että eri yhteyksissä on käynyt ilmi ihmisten olevan kiinnostuneita tieteestä. He joutuvat kosketuksiin tieteen tulosten kanssa päivittäin ja tarvitsevat tutkimustietoa ehkä pohjaksi omille ratkaisuilleen työelämässä tai yksityiselämässä. Lisäksi ihmiset tarvitsevat tietoa maailmankuvansa muodostamiseksi. Yhteiskunnassa, joka perustuu demokraattiseen päätöksentekoon, ihmiset tarvitsevat päätöksenteon pohjaksi vankkaa eri alojen tietoa ja he haluavat olla selvillä, mihin mm. veromarkkoja käytetään. Ruuskanen totesi lisäksi sen, että tiede voi olla myös viihdyttävää. Ihmiset seuraavat tiedettä mielenkiinnosta ilman konkreettisesti tiedostettua hyödyntämistarkoitusta.

Tieteen popularisointia perustellaan useimmiten sillä, että ns. suuri yleisö on kiinnostunut tieteestä, tarvitsee sitä jne., mutta viestien kulkusuunta on tarpeen myös toiseen suuntaan. Ruuskanen toi esille mm. tutkimustuloksia, joiden mukaan tiede ei voi edistyä ilman,

että kansalaiset ymmärtävät tiedettä ja että tieteen merkityksen kasvu on luonut tarpeen ohjata ja valvoa sen käyttöä.

Annikki Väisänen toi alustukseensa esille tieteen sisäiset ja ulospäin suuntautuvat viestintätarpeet. Tiedeyhteisön sisäinen tiedottaminen, joka tapahtuu siten, että tutkija kertoo työnsä tuloksista oman alansa tutkijoille tieteellisissä julkaisuissa ja tieteellisissä lehdissä, tieteellisissä kongresseissa ja tutkijakokouksissa, luennoimalla alan opiskelijoille jne., on tutkimustyöhön oleellisesti kuuluva osa. Tieteellisen työn arvo tai merkitys voidaan määritellä vasta sen jälkeen kun tutkimustyön tulokset on esitelty oman alan tutkijoille.

Huomattavasti vaikeammin tutkijat mieltävät tutkimustiedotuksen merkityksen silloin kun pitäisi tiedottaa oman tiedeyhteisön ulkopuolelle, muille tutkijoille, tutkimuksen mahdollisille hyödyntäjille ja ns. suurelle yleisölle. Väisänen totesi, että tutkimustiedon välittäminen tutkijoilta muun yhteiskunnan käyttöön on vaikea tehtävä ja se vaatii aktiivista panosta niin tiedeyhteisöltä, tiedotusvälineiltä kuin tiedon vastaanottajiltakin.

Suomen Akatemiassa on käynnissä tutkimustiedotuksen kehittämishanke, jonka tavoitteena on luoda kanavia tiedon välittämiseksi asiantuntijoilta laajemmille piireille. Hankkeeseen sisältyy tutkimustiedotukseen liittyvää koulutusta tutkijoille, toimittajille ja muille tutkimustiedotuksen vastuuhenkilöille. Lisäksi järjestetään tutkimustiedotuskokeiluja perinteisen tiedeyhteisön ulkopuolisten tahojen, kuten museoiden, kirjastojen ja kansansivistysjärjestöjen kanssa.

Työryhmässä käytiin vilkasta keskustelua siitä, miksi tieteestä

tulisi tiedottaa, miten tieteestä tiedottamista voitaisiin edistää sekä löytyisikö uusia viestintätapoja ja -kanavia tieteestä tiedottamiseen. Työryhmässä todettiin, että tutkimustieto ilmeisesti välittyy yhden tieteenalan sisällä suhteellisen hyvin, mutta tiedon välittyminen muiden tieteenalojen tutkijoille sekä tiedeyhteisön ulkopuolelle on vaikeaa. Mm. eri alojen informaatiopalvelut lähtevät lähinnä tutkijoiden tarpeesta eivätkä nykyisellään palvele kovinkaan hyvin muiden tiedontarpeita. Kysymystä tietopankeista, tutkimusrekistereistä ja tietorekistereistä pohdittiin pitkään ja todettiin, että tiedostojen, olivat ne sitten tyypiltään tutkimusrekistereitä tai julkaisutiedostoja, tulisi toimia kolmella tasolla: signaalitasolla (luettelot), analyyttisellä tasolla (referaatit) ja analyyttis-synteettisellä tasolla (katsaukset).

Tutkimustiedotuksessa nähtiin ongelmallisena myös aihevalinnat. Esille nousivat kysymykset kuka valitsee tiedotusaiheet, mitkä kysymykset katsotaan tärkeiksi sekä kysymys siitä voivatko tutkimustiedotuksen aihevalinnat vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen ohjaavasti. Tutkimustiedotuksen sirpalemaisuus ja sattumanvaraisuus nähtiin ongelmalliseksi ainakin lyhyellä tähtäyksellä.

Annikki Väisänen

Joukkotiedotus ja nuoret

Joukkotiedotusta ja nuoria tai joukkotiedotuksen suhdetta nuoriin - tai nuorten suhdetta joukkotiedotukseen - pohtimaan kokoontunut n. 10 hengen työryhmä päätyi siihen, että esittelyissä ja keskuste-

luissa keskityttiin toteuttamaan varsin ongelmattomasti otsikon ideaa: pohdimme joukkotiedotusta ja erityisesti nuorille suunnattua joukkotiedotusta.

Yleisradiolle tutkimusta tekevä Juha Kytömäki esitteli uunituoreita tuloksia, jotka kertovat 3-9-vuotiaiden lasten videonkatselusta. Tietyllä tapaa tulokset olivat hätkähdyttäviä, joskin ehkä ennako-odotusten vastaisesti. Videoiden tulo perheisiin ei ole lisännyt katseluaikaa kuin 20 minuuttia, vaikka videoiden määrä on lisääntynyt lapsiperheissä vuoden 1983 10 prosentista vuoden 1985 25 prosenttiin. Lapsiperheillä on yleistynyt eräänlainen videoiden 'kotikirjastokatselu' eli perheillä on keskimäärin 12 tuntia nauhoitettuja ohjelmia, joita katsotaan toistuvasti television jatkokäyttönä. Ennakkoaavistelujen vastaisesti lisääntynyt katselu tai nauhoitusten lisääntyminen ei olekaan johtanut katseltujen ohjelmien laadun heikkenemiseen, vaan pikemmin päinvastoin, koska 'kotikirjastoon' nauhoitetaan pääasiassa ohjelmia, joita viitsii katsoa useaan kertaan.

Ruotsalaiseen tutkimukseen viitaten Kytömäki pohti nuorten kesken tapahtuvaa videoiden katselua. Eräs mahdollinen selitys mielenkiintoon saattaa olla se, että videoiden katselu - verrattuna tv:n katseluun - vapauttaa nuoret katselusta perheen kanssa tiettyinä aikoina tietyssä paikassa, jolloin nuoret voivat itse valita aikansa ja seuransa. Tämä liittyy yleisempään irtaantumiseen perheestä kaveripiiriin, mikä on osa nuorten itsenäistymisprosessia. Tällaisten näkökulmien avaaminen videoiden katselua koskevaan tutkimukseen ja pohdiskeluun avaa mahdollisuuden ylittää perinteiset moralisoivat ajatukset 'massakulttuurin rappiosta

ja rappeutuvasta vaikutuksesta' ja usein hedelmättömäksi jäävät, esimerkiksi pelkkiin katseluaikoihin keskittyvät tarkastelut.

Jatkoa yksinkertaistetun moralismin kritiikille esitteli Yleisradiossa tutkimusta yhdessä Dan Steinbockin kanssa tekevä Minna Virtanen. Otsikolla "Lapset, nuoret ja tv-mainonta: case study TV1:n, TV2:n, HTV:n ja Viihdekanavan, Music Boxin ja Sky Channelin mainoselokuvista" julkaistussa tutkimuksessa on käytetty materiaalina yhteensä yli 800 mainoselokuvaa, joita on tarkasteltu semiotiikkaa soveltaen. Lapset ja nuoret voivat toimia mainonnassa 1) esiintyjinä, 2) kohteina tai 3) seuraajina. Tutkimus osoittaa, että lasten mainonta on tiukasti perhekeskeisyyden ideologian säätelemää, mistä on piirteitä myös nuorten mainonnassa, jossa osin alkaa näkyä enemmän mainonnan alistaisuus kaupallisen nuorisokulttuurin ideologialle. Nämä kaksi suuntausta ovat näkyvissä hieman eri painotuksin sekä kotimaisissa että satelliittilähetysten mainoksissa.

Tampereen yliopistolla joukkotiedotuksen opetusta kouluissa tutkiva Päivi Kärkkäinen esitteli tutkimustaan, jonka aineistona on 600 opettajalle suunnattu kysely siitä, missä muodoissa opetus kouluissa tapahtuu. Työryhmän pohdiskeluissa painotettiin sitä, että myös opetuksessa tulee välttää moralisointia sekä 'ylhäältä päin' valmiina annettuja vastauksia ja toimintamuotoja. Työryhmään osallistunut opettaja Urho Paasolainen kertoi omista, varsin luovasti ja innostuneesti toteutetuista kokeiluistaan oppilaiden kanssa mm. omien videomainosten tekemiseksi. Vaihtoehtoisia tapoja sekä opetuksessa että itse joukkotiedotuksessa

tuleekin pohtia ja tutkia jatkossakin.

Airi Mäki-Kulmala esitteli Nuorisotutkimuslehden 3/85 joukkotiedotuksen teemanumerossa julkaistua artikkeliaan "Nuorten suhde yhteiskuntaan - kolme logiikkaa". Hän painotti erityisesti ns. suurten ikäluokkien lasten ja nuorten tulevaisuuden perspektiivistä tapahtuneita muutoksia. Perspektiivejä ovat työelämän muutokset sekä nuorisotyöttömyyden heittävä haaste ja toisaalta opiskelun perspektiivi, nuorten muuttunut suhde opiskeluun ja yleensä tietoon. Airi Mäki-Kulmala hahmotteli kolmenlaisia nuorten yhteiskuntasuhteen peruslogiikkaa: myöntymistä 'valmiiksi' ja ristiriidattomaksi koettuun yhteiskuntaan, yhteiskunnan ja sen instituutioiden toiminnan ja erilaiset vakiintuneet toimintamuodot kyseenalaiseksi asettavaa kieltämistä sekä yhteiskunnan ristiriitaisten piirteiden ja tendenssien työstämistä 'omiksi ratkaisuiksi' myöntymällä kieltämällä.

Tiina Rautkorpi esitteli suunnitelmiaan Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella tehtävään opinnäytetyöhön, jossa ideana on tarkastella julkisuutta ja sitä, miten nuoriso - tai yleisemmin kansalaisaloiteliikkeet - julkistuvat konfliktien kautta, kun nuoriso/kansalaisliikkeet tuottavat sosiaalisesti haasteen vallitsevalle julkisuudelle.

Airi Mäki-Kulmala

Uusi viestintäteknologia ja yhteiskunnan, erityisesti organisaatioiden muutos

Avauksessaan Pertti Ahonen (Helsingin yliopisto) käsitteli tietoyhteiskunnan älyllisiä haasteita yhteiskuntatutkimukselle, uusien tek-

niikoiden aiheuttamia muutoksia sosialisatiossa ja organisaatiokulttuureissa sekä viestintää koskevan poliittis-hallinnollisen säätelyn muutospaineita. Ilmari Pietarisen (VM) alustuksen aiheena oli tietotekniikka valtionhallinnon viestinnässä: erilaiset viestintärakenteet ja -mallit, esimerkkejä niistä sekä kysymyksen tulevat tekniset sovellukset.

Kari T. Eloranta (Tampereen yliopisto) pohti, mitä tietoyhteiskunta merkitsee yhteiskuntatieteellisen tiedon kannalta. "Kysymys ei ole tekniikoista, vaan siitä, ollaanko ryhmätyössä viisaita." Usein puhutaan kohtuuttomasti yleistäen - mutta ovatko pelkät visiot hyödyttäneet mitään? Mahdollisuudet ja toteutuminen ovat eri asioita, eivätkä kaikki ongelmat suinkaan ole tutkijoiden "hanskoissa".

Hannele Tuomi (Teollisuuden Keskusliitto) tarkasteli viestintä- ja tietotekniikkaa teollisten organisaatioiden kannalta. Uuden tekniikan merkitys kasvaa jatkuvasti, ja teollisuuden kannalta kysymys on Suomen aseman säilyttämisestä teollistuneiden maiden joukossa tehostamalla tuotantopanosten käyttöä, parantamalla työn tuottavuutta ja laatua sekä asiantuntijatyön tasoa. Johtamistyön automaatiosta ollaan tosin vielä kaukana. Viestintäpoliittisesta lainsäädännöstä teollisuus puolestaan katsoo, ettei uusien tekniikoiden soveltamiselle tulisi asettaa esteitä.

Mauri Kavoniuksen (Metalliliitto) mukaan uudet tekniikat koventavat yleistä teollisuuden muutosta. Mas-
satuotannosta siirrytään yksilöllisempään tuotantoon ja uusiin organisaatiotekniikoihin, joiden soveltamisessa Suomi ei ole suinkaan periferiamaa. Kymi-Strömberg-Kaukaksen tai Koneen ei tarvitse häve-

tä IBM:n ja ITT:n rinnalla, joskin metallissa vasta 20 prosenttia henkilöstöstä käyttää atk:ta edes ajoittain. Joustavuus korostuu, työtahti kiristyy, teollisuus toimihenkilöistyy ja ongelmat kärjistyvät siellä missä markkinat eivät vaadi tehokkuutta.

Jouni J. Särkijärvi (kansanedustaja, kok) luonnosteli näkemystä tulevaisuuden yhteiskunnasta, jota luonnehtivat "siistit mutta vaikeat työt" sekä kulttuurin ja vapaa-ajan korostuminen. Sen sijaan 1960- ja 1970-lukujen yhteiskunnallisen uudistamisen aika on ohi. Uusien tekniikoiden Särkijärvi näki korostavan muun muassa palvelujen ja työsuoritusten hajauttamista. Samalla kansalaisten kykyjen merkitys julkisten palvelujen saannin kannalta vähenee.

Reino Paasilinna (kansanedustaja, sdp) hahmotteli uusien viestintä- ja tietotekniikoiden luomia illuusioita osallistumisesta. Demokratian ja diktatuurin tekniikat ovat kuitenkin samat; vain käyttö on erilainen. Tekniikan ja kansanvallan yhdistäminen on vaikeaa; toisinaan on yritetty käyttää hyväksi yliopistoeliittiä, toisinaan tarjota populistisesti viestintäkanavat "kansan käyttöön". Tavanomaisinta on kuitenkin vakiintunut pluralistinen järjestely, jossa ryhmien johto edustaa ryhmiä ja jäsenet osallistuvat ryhmien kautta.

Ryhmässä käyty keskustelu koski muun muassa oikeusinformatiikan kotimaisen edustajan, FINLEX-tietokannan, vaikutusta. KHO:n ennakkotapausten tarkka kirjaaminen ja alempien oikeusistuinten sitominen niihin saattaa suurestikin muuttaa oikeuskulttuuria.

Työryhmän toisen päivän avausesitelmän piti Marja-Liisa Viherä

(PTL) aiheesta "Uusien viestintäteknikoiden soveltaminen asumisessa, työssä ja vapaa-ajassa". Uusi viestintäteknikka tuo uusia ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia elämän rikastuttamiseksi. Ongelmana on, että kehitys (esimerkiksi säätelemättömien markkinavoimien johtamana) saattaa kuitenkin johtaa turruttavan viihteen kulutuksen kasvuun, eivätkä seurausvaikutukset ole välttämättä kovinkaan toivottavia.

Pekka Lahti (VTT) alusti aiheesta "Miten fyysinen yhdyskuntarakenne muuttuu?". Alustus perustui VTT:n maankäytön laboratoriossa valmistuneeseen tutkimukseen. Eräitä keskeisiä kehityspiirteitä ovat kaupungistuminen, asuntojen varustetason nopea kohoaminen, autoistuminen ja kaupunkirakenteen hajautuminen.

Ilkka Sumu (YJK) pohti alustuksessaan "Asuminen" mm. sitä, mitkä ovat valintojemme perusteet. Voisiko tulevaisuus muodostua tähänastisesta kehityksestä poikkeavista reiteistä, ja olisiko tämä ylipäätensä mahdollista.

Lopuksi vielä Osmo Kuusi alustuksessaan "Eläminen informaatioyhteiskunnassa" käsitteli eräitä informaatioyhteiskunnan keskeisiä piirteitä ja eri väestöryhmien kuluuskäyttäytymisen muutosmekanismeja.

Pertti Ahonen
Timo Siivonen

Viestintä ja kehitys

Viestintä ja kehitys -ryhmä kokoontui erillisenä ainoastaan perjantaina. Ryhmään osallistui kaikkiaan 13 henkeä, joista kuusi piti alustuksen (viisi myös 'paperina'). Keskustelu rajoittui kehitysmaaproblema-

tiikkaan, viestinnän ja kehityksen muita ulottuvuuksia ei käsitelty. Alustuksista puolet pohti kehitysmaakysymyksiä Suomen näkökulmasta, loppuissa painotus oli kolmannessa maailmassa.

Papereiden käsittely viritti vilkasta keskustelua, mutta kovin selkeitä peruslinjoja ei keskustelusta ole helppo hahmotella. Suomea ja kehitysmaita käsittelevien alustusten yhteydessä ehkä eniten keskustelua herätti arkitiedon käsite, sen sisältö ja sen tutkimisen ongelmallisuus. Runsaasti pohdittiin myös sitä, että kehitysmaakysymystä on Suomessa yksinkertaistettu, nähty se tiedonvälityksen vähäisyyden ongelmana. Nyt kehitysmaa ja -yhteistyökirjoittelu on lisääntynyt, mutta se menee usein kansalaisten "yli" ja ohi - he kaipaavat feature-tyyppistä raportointia kehitysmaista, mutta heille tarjotaan hallinnollisia selvityksiä. Näin kehitysmaakäsitykset eivät perustu tietämykselle ja ovat alttiita sävyn muutoksiin.

'Kehitysmaapäätä' käsittelevissä alustuksissa ja niitä seuranneessa keskustelussa keskeiseksi ongelmaksi nousi kehityksen käsite johdannaisineen (esim. kehitysjournalismi). On melko helppoa sanoutua irti 1960-luvun kehityskommunikaation valmiista 'shabluunoista' läntisine painotuksineen, mutta ei ole niinkään helppoa kehittää sijalle mielekkäämpää ja oikeudenmukaisempaa tarkastelutapaa. Pitääkö lähteä siitä, että tiedonvälitys kehitysmaissa yksinkertaisesti heijastelee alikehityksen eri muotoja vailla suurempaa itsenäisyyttä, vai voiko sille ajatella konstikkaampaa roolia?

Arkitiedon käsitteen toi keskusteluun Eira Aaltonen alustuksessa Arkitieto maailmankuvan rakentamisessa, jossa hän esitteli valmis-

teilla olevaa pro gradu -työtään. Aaltonen kritikoi aikaisempaa suomalaisten kehitysmaatietoutta koskevaa tutkimusta ja katsoi, että objektiivista luokka-asemaa ei voi pitää maailmankuvan selittäjänä. Aaltosen oma erottelu esitteli kaksi erilaista maailmankuvaa: kokemukseen rajoittuvan ja kokemuksesta laajenevan, jotka hän on johtanut fenomenologisesta sosiologiasta. Arkitiedon pragmaattisuus ja vyöhykkeisyys ovat tärkeitä tekijöitä nimenomaan kehitysmaatiedotuksen kaltaista asiaa tutkittaessa - sehän ei suoraan liity tavallisen ihmisen elämäntähtäntöön. Aaltonen katsoi, että ainoa konkreettinen konteksti, jolla kehitysmaatietous voidaan niveltää tietoisuutta hallitsevaan arkitietoon, on kulutus. Pohdiskelu päättyi tiedontasopohdiskeluun, josta virisi vilkas keskustelu.

Eija Luukkanen vertailee vuoden 1985 kehitys yhteistyökirjoittelua reilut 10 vuotta varhemmin tehtyyn tutkimukseen tekeillä olevassa pro gradu -työssään, josta hän raportoi esityksessään. Luukkanen esitteli varhemmin tutkimuksen käyttämät kehitysmaaideologiat ja pohdiskeli niiden pitävyyttä 80-luvun puolivälissä, jolloin kehitys yhteistyökirjoittelu on viisinkertaistunut 70-luvun alkuun verrattuna, ja jolloin myös kehitys yhteistyöhön annetut varat ovat moninkertaistuneet. Tiedon tarjonta on lisääntynyt, mutta onko tieto tarjolla tavallisille kansalaisille otollisessa muodossa? Keskustelussa pohdittiin ennen muuta sitä, että erottelu kehitys yhteistyökirjoittelun ja kehitysmaakirjoittelun välillä on tärkeä tehdä - näkökulma on useimmiten olennaisesti erilainen.

Nestle-boikotin virittävyys Suomessa oli Mari Maasillan esityksen

aiheena - hänelläkin on pro gradu tekeillä. Maasilta pohti toisaalta Nestle-boikotin tyyppisen kampanjan julki- ja piilotavoitteita ja toisaalta virittävyyden käsitettä ja sen selitysvoimaa. Haastattelujen perusteella alustaja totesi, että kansalaisten käsitys boikotin tapaisen kansalaistoiminnan vaikuttamismahdollisuuksista oli varsin pessimistinen. Hän pohti myös sitä, mitä vaikutuksia oli sillä, että kirjoittelu oli myönteistä. Yksinomaisen perusmyönteinen kirjoittelu tappoi itsensä eikä virittänyt uutta muutoin kuin uutistyyppisten tapahtumain yhteydessä.

Kristiina Koivusen aiheena oli **Joukkotiedotuksen osuus modernisaatioprosessissa, esimerkkinä Intia**; tämäkin esitys perustui tekeillä olevaan pro gradu -tutkielmaan. Alustaja sanoutui irti 60-luvun **modernisaatiokäsityksestä**, vaikka käyttikin samaa sanaa: hän korosti, että monissa hyvää tarkoittavissa kehitysprojekteissa on tiedonvälitys nähty yhteiskunnasta erillään olevana muutosvoimana, joka voi toimia itsenäisesti. Tämän hän luonnehti naivismiksi ja kehitysmaan todellisten ongelmien ohittamiseksi. Kristiina Koivunen esitteli Intian tiedonvälitystä korostaen erityisesti elokuvan ja uuden SITE-televisiokokeilun merkitystä; radio ei hänen mukaansa laajasta levinneisyydestään huolimatta - ainakaan puheohjelmat - saa yleisöä

samalla tavoin mukaansa.

Samaa problematiikkaa hieman eri näkökulmasta tarkasteli Johannes Amupala esityksessään **Radio and Development in Africa: the Namibian case**. Myös Amupala valmistelee pro gradu -tutkielmaa. Tässäkin esityksessä eniten keskustelua herätti **kehityskommunikaation** käsite: miten se määritellään? Amupala totesi, että tilastot ainakaan eivät avaa asiaa - Namibian ja esimerkiksi Tansanian välille ei karkean määrällisen esittelyn pohjalta saa syntymään suuriakaan eroja, ja silti ero on jyrkkä ja selkeä: Tansaniassa kehitysjournalismi ja kehityksen ajatus näkyy kaikessa ohjelmatoiminnassa, Namiabiassa se ei näy.

Kalle-Ville Lahtinen esitteli toisentyypistä kehitysmaatutkimusta: kehitys yhteistyötä tai sen vaikutuksia arvioivaa - nimenomaan tiedonvälitystä koskevana tämän tyyppinen tutkimus on vasta alullaan Suomessa. Lahtisen esitys **Tiedotusvälineiden käyttö Perun maaseudulla: esimerkkinä Cuzco** kuvaili perulaisen kylän tiedonvälitystä ennen suomalaisten rakentaman sähkön tuloa. Tutkijaryhmä palaa kylään tutkimaan tilannetta sähkön käyttöönoton jälkeen. Keskustelu ennen kaikkea tutkimusmenetelmistä tämän tyyppisessä työssä oli vilkasta.

Ullamaija Kivikuru